

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ

ДЕРВИШОВО СЕМЕ

Тоя взел, да ти кажа, много отдалече се завърза. Бях тогава на четиринайсет ненавършени години, без майка и баща. Баща ми го убодеше мижу Селиховата крава, а майка ми загина от испанската болест. Раснал съм със стар бубайка и баба, ала на баба дясната ѝ ръка се вдърви, та нямаше кой къщната работа да върши, и дядо впря очите си в мен да ме жени. Мене не попита. За такива работи тогава не питаха, дето се женеха, ами старите си ги правеха сами. Чух ги веднъж само как си проговориха с баба:

- Младо е! – рече баба.

- Ще наядне! – рече ѝ дядо. – Само че трябва да се поогледаме за некое момиче!

Какво е гледал дядо и как – не мога да ти кажа, ала веднъж, като се върнах от паша, заварих у дома един адамбойлия мъж с една голяма ножица, в пояса набодена.

- Рамаданчо – каза дядо, – викнал съм терзия потури да ти ушие. Вапцани ли искаш или сури?

Друго питане не ме попитаха. Годиха ме, жениха ме – това беше всичкото питане: вапцани ли потури искам или сури?

Терзият дойде в сряда, в четвъртък потурите бяха ми ушити – вапцани потури, с капаци и гайтан, а в петък дойдоха тъпанарите на двора и зачукаха даулитите на сватба. Даулитите бият, казаните с месо врят, а пък аз още не зная коя ще ми дойде за невеста. Пресрамах се и попитах баба.

- От колибите ще бъде – вика, – не от село!

Ама коя? Каква? – нито баба да ми каже, нито аз имах кураж да питам. Коя? Каква? – вечерта се чак разбра. Припял ни беше ходжата, притупал ни беше тъпанът и дойде време да останем сами в одаята с моята невеста. Преди да влезем в стаята, дядо ме повика настрана и рече:

- Ще правиш, ще струваш, кръв да има утре сабахлем! Ако си – вика – станал мъж – карай мъжки! Ако не можеш – с нокти или пръсти, но да има кръв, инак цялото село ще се смее! – Бутна ме в одаята и заключи.

Седял съм една половинка от саатчето като вдървен, без да смея нито да гъкна, нито булото ѝ да сваля, докато най-сетне тя самата смъкна покривалото и се показа. Мислех, че ми е докарал стар бубайко некое женище, а видех момиче като пеперудка, бяло като мляко, със замиглени очета, ей такива! Вторачил съм се в нея като диво, а пък то ма гледа, гледа, а че прихна да се смее:

- Срам ли те е? – вика.

- Срам ме е!

- Защо се срамуваш? Я гледай колчави потури имаш! И какъв пояс! Искаш ли да поиграеме на пумпал? – И докато да кажа искам или не искам, хвана ме за пояса и взе да ме тегли, да ме развива и повива като пумпал. Така сме се хубаво заиграли, че не усетихме кога пропяха първите петли. Тогава ми дойде на ума за кръвта и ме налегнаха бърчините: „Ей сега ще се хубаво разсъмне и ще надойдат ония да питат за кръв. Ами сетне?“ Забеляза тя какво ми е и ме попита за какво мисля. Казах ѝ:

- За кръв!

- Аз – вика – ще ти намеря! – Наду се момичето, та лицето ѝ стана мораво и току бликна от носа ѝ кръв. Няма да приказвам тая кръв къде и как сме я размазвали – всичко мина, замина и заживяхме със Силвина като жена с мъж. Тя беше момиче, ала и жена си бе. В женското още от дете жената си я има. Дали е под миглите, или под ноктите, ала си я има, докато с мъжете не е същото. Един мъж, дето си няма брада за да прежули една женска буза – не е никакъв мъж! Макар че кога сърцето ще се размисли за жена, то не пита ни главата, ни брадата, както се случи и с мене. Докато се развивахме със Силвина и повивахме, докато сме се смяли и играли, то, сърцето, се навивало, навивало и когато изведнъж го дръпнаха да се развие, отскубнаха ми го заедно с корена.

Как се случи тая работа, да ти кажа, никой не усети. Всичко си вървеше – дето има една дума – като по вода. Никой не е и мислил, че под водата може да има скала, гемията ни да закачи и да направи парам-парчета. Силвина си седеше повече къщи, гледаше баба и ни дочакваше от къра с варена каша. Шеташе, метеше, старата ни къща бе огряла като слънце. Засмели се бяха и гредите ѝ –

накичени от Силвина с разни цветове и билки, а пък джамчето на одаята плакнеше, бършеше три пъти на ден и в него утрин се оглеждаше и косата си разресваше. Имаше едни коси, ей оттука ако ги видиш – руси! Ако се поместиш малко – видят ти се червеникави, като че грейт. Още като се поместиш – жълто злато като живо заиграваше по тях! Вземаше ли да се реше, аз заставах да я гледам. Гледах я, гледах, докато ме сепне дядо:

- Хайде, Рамаданчо, козите ти ще умрат от глад!

Каква е мъка било и с тия кози! Спряло се онова лятно слънце мързеливо на средата на небето и не слиза. Пет пари не дава, че невеста имам аз в село, та ми идва да подскоча да го брулна с кривака. И да го заровя в земята, повече да не излиза. Все да си е нощем, а пък аз все да си лежа до нея или пък да ѝ раздухвам миглите. Имах си една закачка, речи го игра, като се събудя сутрин, миглите ѝ да раздухвам, докато всеки косъм се подреди на място. Бях ѝ се врекъл на Силвина, като отида с дядо на панаира във Филибе, да ѝ донеса оттам едно кокалено гребенче за мигли, ала с вричането си останах. Един ден бях на коситба с дядо, а когато се върнахме вечерта вкъщи – заварихме празна, тъмна къща, без невеста. Баба ни каза, че братята на Силвина я отвлекли. Баба я не давала, бутнали я баба и я взели. Рекли, че Силвина от чеиза имала да си дозима. Метнали я на конете и докато надойдат хора – отгърмели към букака.

Какво ми стана, не мога да ти кажа, ала дядо, като ме видя, че ловя ножа, хвана ме и викна на баба:

- Давай въже!

Донесе баба въже, върза ме дядо за дирека, а че ми рече:

- Ти за семе ще ми трябваш, няма да мърдаш! Тука искам на Асан Дервишов внук да писне, а че тогава ходи да се трепеш, където искаш!

Качи се на мулето и хукна навън, като викаше на баба:

- Пази – вика – Дервишовото семе, инак главата ти отсичам!

Баба си познаваше дядо, не ме отвърза. Тука, в сърцето, сто пиявици като че се бяха впили, та го усещах отмаляло като мъртво и ако пръхаше нещо в него, то бе едната само надежда, че може пък Силвинините братя наистина за чеиза да бяха идвали. Най-сетне братя ѝ бяха, не бяха чужди!

С тая надежда съм се залъгвал до заранта, когато се върна дядо. Мулето беше в пяна – той в дрипи, дето се беше провирал из шубраците. Бутна ме в одаята и заключи, а те с баба се прибраха в тяхната си одая. Делеше ни една стена, а по средата имаше комин. На комина стената изтъняваше, та се чуваше каквото се говореше оттатък. Мушнах се там и заслушах. Дядо говореше тихо, но се разбираше всичко.

- Нямахте невеста! – рече той. Братята ѝ – едепсизите, разбрали, че си е още мома, и я дали на Руфатя за два пърча.

- Ами сега? – попита баба.

- Сега я влачат из гората – рече дядо – знаеш ли какво? Да изучукам Руфатовите като въшки с чифтето! И ще го направя. Ала не сега. Ще оженя Рамадана, ще почакам внук да дойде и тогава ще разплача майчицата на Руфатя!

Тия думи рече дядо, тия негови думи ме затиснаха в оджака и не шавнах. Тъй си ме завари утринта – в пепелта! На сутринта дядо доведе ходжата и ме заклекха: да се не бия, да се не давя в реката. Да се не карам и сбивам. Внуче да оставя деду и тогава главата си да кърша...

Сетне какво се случи, мина ей оттука, през сърцето го прекарах. Като с губерка. Първата губерка ми забиха, като се върна Силвина в село. Руфатови бяха ни комшии, делеше ни само един дувар, ала кога са се върнали, никой не ги видя. Около месец и нещо Силвина никому се не показа, че оня гад я беше дъвчил, бузите ѝ беше дъвчил като тесто, та не смееше да се покаже. Тогава се разчу кое и как се беше случило с нея.

Руфат я бил харесал още първия ден, когато я видел да ходи на двора, и си направил дупка на дуvara да я гледа. Той беше седем години по-възрастен от мене и хайлазин. Не ходеше нито за дърва, нито на нива и помагаше в касаплъка на баща си. Пиеше ракия, зъбеше се и продаваше салтанати.

Два пърча имаха Руфатови, брадати пърчове, с два големи чанове на вратовете им окачени, като звъннаха, чуваха се през десет баира. Силвинините братя – Реджепа и Юмера – лакоми хора,

чобани – мряха пък за чанове и пърчове. И се спазарили с Руфатя. Те поискали пърчовете, той – сестра им.

Разбрали, че си още ходи с корема на момиче, и му я дали.

Много ми се искаше да видя Силвина, ала оня звяр я държеше все под ключ и нямаше как. По едно време я измислих: стъмнеше ли се – качвах се на покрива на нашата къща и като се тулех зад комина, гледах в пенджерчето на Руфатови. Ей такава търкалце беше това пенджерче, но грейне ли вътре газената лампа, и всичко излизаше наяве. Е, не всичко, но пак: виждаше се как сядат на софрата... Как я вдигат... Как си постелват за лягане, как си лягат... Как си разпасва пояса

Руфат... и... очите ѝ не можеше да видя, но главата ѝ висеше все като прекършена... Той я хващаше за главата, подпираше брадата ѝ с палци и като диво я захапваше...

Докато светеше лампата, сърцето ми се топеше като свещ! Как се не стопи това сърце! Как се не свърши, та оставаше и за другата, и за по другата вечер? Баба ме усети, че се туля зад комина, и каза на дедо, а той я сряза:

- Нека – вика – да се точи! Зло да набира! И да се научи да не вади кръвта на жената през носа!

Прав ли, крив ли беше дедо – няма да го съдя, ала за злото беше прав: когато жалбата ти дойде много, само злото те подpira и спасява. Чучело видял ли си натъпкано със слама? Няма вътре нищо! Няма сърце, няма кокал, държи се само на едната слама. Мойта слама беше злото! И то ме на краката задържа. Злото, дето щеше да направя на Руфатя. То ми беше все в акъла. И под халището, и на къра. И денем, и нощем аз си мислех как с брадва ще го насека или с нож ще го наръгам в корема, за да не умре веднага, да се мъчи. Как червата му ще влача по земята, ще ги тъпча с краката и с нокти ще му ги късам. Сетне и това не одобрявах: с ножа щеше малко да се мъчи, и замислях нова мъка – да го душа бавно, на почивки, но разбирах, че като го пипна, няма вече да го пусна, затова и от душенето се отказвах и намирах нови мъки. Триста пъти съм го трепал и съживявал. Главата ми гореше. Хиляди пъти го клах и драх. Ръцете се напрягаха, зъбите ми скърцаха, докато най-сетне сламата в чучелото се подпали, треска ме затресе и се разболях.

Тогава дедо се уплаши. Не за мене, а за Дервишовото семе. Грабна ме и хайде в Триград, при дебелото Айше. Пои ме тя с разни горчилаци, маза ме с разни мехлеми, но само за една неделя треската ми угаси и ме оправя. Ала не ме върна дедо в село, ами ме остави в Триград с Делиюмеровите кози и заръча на Айшето да ме пои с каквото си ще, но без мустаки и брада да се не връщам. Така и стана: от горчилаците ли, от годините ли, не минаха няколко месеца, смъглиха се по лицето ми и мустаци, и брада... Не кой знае каква, ала брада! Поомекна и в душата ми – трябва пак от тая билка – живениче се нарича и се дава за мерак – и тогава дойде дедо.

- Хайде – вика – да те женим, че ръката ме сърби да разплача майчицата на Руфатя!

- Можеш да ме жениш – казах на деда, – да ме закопаеш и да правиш с мене каквото си щеш, но Руфатя няма да закачаш! Аз ще се разправам с Руфатя!

Накарах го клетва да ми даде и там, в Триград още, се ожених. Тоя път нямаше игра: и ризата беше изработена, и всичко стана, както си трябва, и дете ми се роди не на деветия, а още на седмия месец! Знаело, види се, и то, че бърза дедо му, и с два месеца изпревари рожделното си време.

Не бях виждал от години дедо да се смее – тоя път – засмя се... И легна да мре! Легна бе! На третия ден от раждането на детето – легна! Както си стъпваше ухилен, крътна се на одъра и лявата му вежда заигра сама. Повика ме и каза:

- Рамадане, бубайков, видех – кай – Дервишово семе и отивам да занеса на баща ти хаир-хабер. А Руфатя – кай – оставям в твоите ръце!

С тия думи замина дедо, а на моите ръце остави и детето, и жената, и Руфатя. Хайде, Рамадане, да те видим как се носят три неща само в едни ръце! Три неща: душманин, дете и жена! Слама – чучелото да подpira. Право да ходи! Кози да пасе, да оре и да яде. А джигера и сърцето ти – у касапина Руфат, свива ги, както си ще!

Отначало си виках да порасне детето, да го отбие майка му, че тогава да разрежа корема на Руфатя.

Сетне си рекох – хайде да проходи! Докато проходи то, и Силвина почна да излиза, и тя с дете на ръце! Бавно стъпваше по двора, като да беше извървяла много път. Фереджето скриваше лицето, та го не виждах, но очите ѝ често се извъртаха, мене търсеха да видят.

Дупка си пробих в плевнята и започнах да я гледам. Докато аз я гледах от плевнята, Руфат я следеше през прозорчето, мене пък жената следеше. Добре че кротка жена се случи, та не викаше и се не караше. Тихом си ронеше сълзите и не продумваше.

И се занизваха дните все такива: ора ли, копая ли или с козите ходя, но бързам да се върна, преди да се е мръкнало. Лепна се на дупката в плевнята и чакам Силвина да я видя. Ако я видя – смъкна и отрова, и умора, ако не я видя, цяла нощ скърцам със зъбите на Руфатя – дера го, душа го, троя го и насит на душата не намирам. Много пъти съм решавал да го свърша, но като си помислех, че в затвора няма дупчица да има към Силвина – отмалявах и отлагах... И се понесе тъй животът, ден след ден, година след година. Ако не бяха пораснали децата ми, ако не бяха се оженили и народили свои, нямаше и да зная колко години са минали. Тарабата, дето ни делеше с Руфатя, дето е от дъбово дърво, взе, че изгни, а дертовете наши не изгниха. И на Руфатя, види се, не е било лесно всяка вечер с лед да заспива и да се събужда със слана, та колкото си беше ракиджия и бекрия, взе, че още се пропи. Не щеш ли, мина неговото царско време – взеха му касапницата и това го още смачка. Като не можеше с друго чивия да избие, и тая чивия взе да избива с ракия. Резна го тая ракия в гръбнака и го тръшна на легло. Момичето му в друго село се ожени и Силвина остана с Руфатя сама. Преди месец и нещо бутнах тарабата – гнилата – и влезох в Силвинините двори като у дома. От двора отидохме в одаята на Руфатя и седнахме вътре. За първи път тримата се събрахме на едно, от четиресет години за пръв път се гледахме с Руфатя очи в очи, а Силвина – между нас.

Грешна дума имам, агов, да ти кажа, а ми се поиска да прегърна Силвина пред очите на Руфатя, да я погледна в моите ръце, както съм я гледал в неговите цял живот, но тя не дава.

- Стига ни – вика, – че сме тука. Ако той беше звяр, не ставай и ти!

А сега ще попиташ ти какво?

Сега работата горе-долу върви тъй: на Руфатя все му студено, а магаре няма у Силвина и вместо да се гърби тя да носи дърва и да пали на Руфатя печката – ходя за дървата аз. Всеки ден по едно магаре дърва и пак не стига. Акт ми съставиха горските, нов се канят да съставят, та затова и нощем ходя. Бода си очите, трепя си ръцете да сеча, а сетне, като заспят горските, влача ги през дерето у дома и снагата си троша за тоя, дето ми е горил душицата! Грея и топля тоя, деточетиресет години ме е държал ту в огън, ту в лед! А не мога да спра. Спра ли, Силвина трябва да сече.

Та махни туй, ами впира някога работата и до помощ, като се храни: тежък, а трябва да се повдигне, да прощаваш, постелката му да се тупне и пикнята да се махне. Слаба жена такава работа не може да свърши и кой, кой – хайде Рамадана да слугува на Руфат! И слугувам, инак всичко ляга на Силвина... Чувам ги в махалата да си приказват: „Гледайте какъв комшия, какъв човек!“ Ала не видят какво ми е на мене – вътре... Вътре катраните, братче, врат ли, врат! Чакам Руфат да си отиде, да се ожени за Силвина, ала тоя кърджалия не си отива. Ето, в това е главният катран.

Искам под една черга да легна с нея като мъж с жена, а че тогава да става каквото ще... Жена, деца и цяла камара внуци ще прекрача и при нея ще отида, но между нея и мене се проснал Руфат, лежи, не мърда! А времето, агов, лети, коленете отмаляват. И се не знае дали, ако легнем със Силвина като жена с мъж, няма да осъмнем като братче и сестриче. Мисля си понякога: мъчи се той, мъчим се ние, защо не му отворя аз адовата порта, на която втора година вече хлопа? Няма да годуша, нито да го давя: оставя ли го на студено две-три нощи и ще свърши. Тъй си мисля, но опре ли да я свърша, видя ли очите на Силвина вперени в мене – отпущам му края и хващам пътя за гората, сухи дърва за Руфатя да бера...

На това кръстопътче тъпча и не виждам накъде да хвана. Ако ти можеш да ми кажеш – кажи, ако ли не – помагай да качим дървата на магарето и да вървя, че оня кърджалия е затракал вече зъбите и чака.